

**Cultuur
Schakel**

Karin Kotte
kunsteducatie

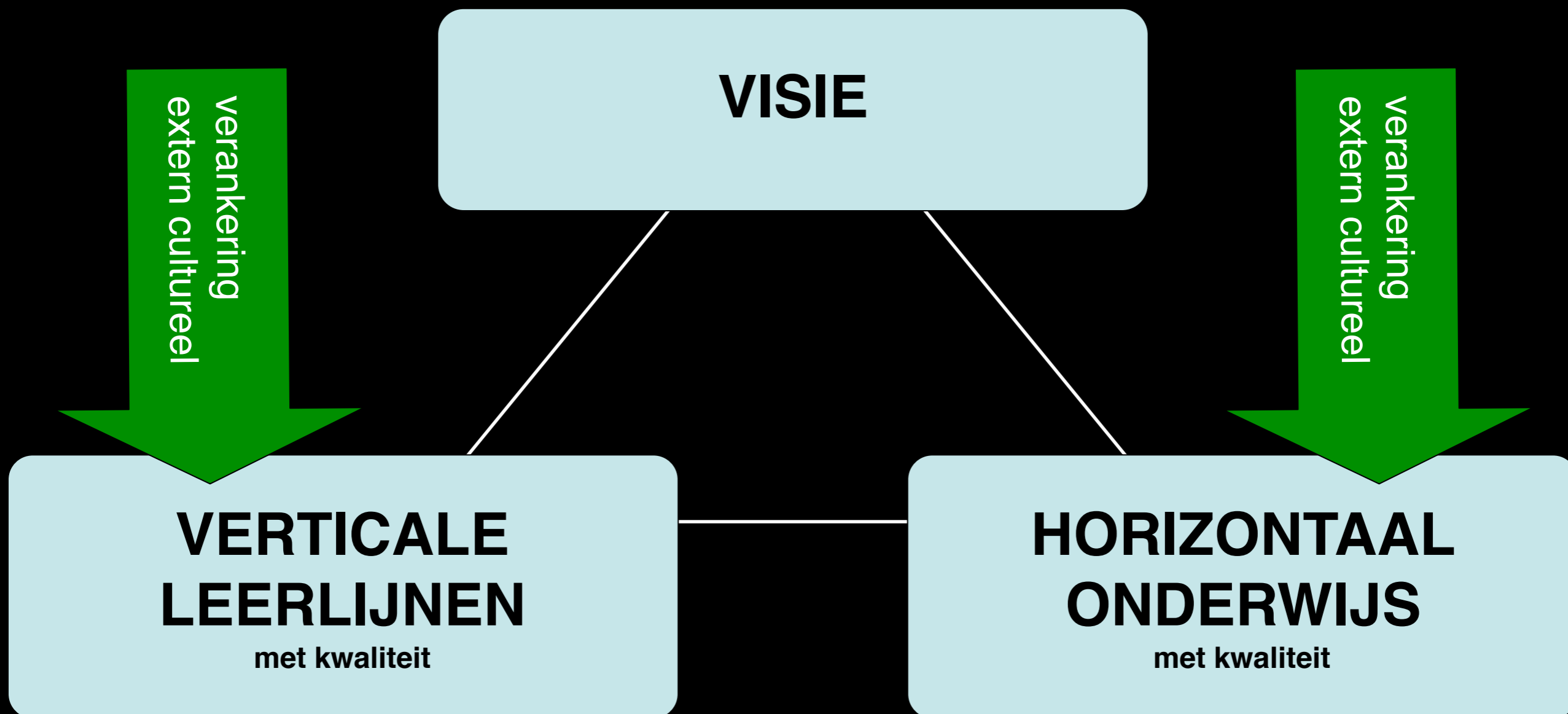
Bewust kiezen, kies bewust

**Wat heb jij of heeft jouw school
wel eens bewust gekozen?**

Als het gaat om cultuureducatie.

**Voor aanbieders: welke school eens bewust
voor welk aanbod gekozen?**

**Was dat hap-snap / docent-afhankelijk
of was dat een onderdeel van een
bewust gekozen schoolbrede
aanpak?**

Denkkader voor cultuureducatie met Kwaliteit

<https://www.lkca.nl/informatiebank/procesgerichte-didactiek-de-basis-van-cultuureducatie-met-kwaliteit>

verticale leerlijnen, gr. 1 t/m 8

geschiedenis

aardrijkskunde

natuur en milieu

rekenen

taal

mediaeducatie

lezen

muziek

dans/drama

beeldend

extern cultureel aanbod

Verankeren van extern cultureel aanbod.

verticale leerlijnen, gr. 1 t/m 8

SEO

aardrijkskunde

natuur en milieu

rekenen

lezen

mediaeducatie

taal

muziek

dans/drama

beeldend

GR. 5
Peter Pan was hier

horizontale leerlijnen, integratie vakken

“Want wat is er nog aan het leven als je niet meer mag spelen, niet meer ongehoorzaam mag zijn. Niet meer mag vliegen en dromen.” (Theatergroep Max)

Verankeren van extern cultureel aanbod

verticale leerlijnen, gr. 1 t/m 8

geschiedenis

aardrijkskunde

natuur en milieu

rekenen

lezen

mediaeducatie

taal

beeldend

levensbeschouwing

SEO

lessenreeks door kunstdocent

horizontale leerlijnen, integratie vakken

Verankeren van extern cultureel aanbod.

verticale leerlijnen, gr. 1 t/m 8

aardrijkskunde

taal

natuur en milieu

rekenen

lezen

mediaeducatie

geschiedenis

beeldend

levensbeschouwing

muziek

Bezoek Synagoge

horizontale leerlijnen, integratie vakken

Verankeren van kunstzinnige oriëntatie

verticale leerlijnen, gr. 1 t/m 8

aardrijkskunde

geschiedenis

natuur en milieu

rekenen

lezen

mediaeducatie

taal

beeldend

levensbeschouwing

muziek

Drama-activiteit door leerkracht.....

horizontale leerlijnen, integratie vakken

Verankeren van kunstzinnige oriëntatie

verticale leerlijnen, gr. 1 t/m 8

aardrijkskunde

geschiedenis

levensbeschouwing

rekenen

lezen

mediaeducatie

taal

beeldend

natuur

muziek

Hoorspel als verwerking binnen thematisch werken.....

horizontale leerlijnen, integratie vakken

win-win

Ook in tijd.... Meerdere leergebieden op hetzelfde moment

Kunstenaar in de Klas

- Groep 2
- Groep 3
- Groep 4
- Groep 5
- Groep 6
- Groep 7
- Groep 8

Speciaal onderwijs

- Speciaal onderwijs

Soort aanbod

- Regulier
- Vonk-aanbod 2018-2019
- Vonk-aanbod 2019-2020
- Kunstenaar in de Klas
- Doe-activiteiten

BEELDENE KUNST EN MEER...

Haags Theaterhuis
HAAGS THEATERHUIS

BEELDENE KUNST

Art-S-Cool
ART-S-COOL

THEATER EN MEER...

BEELDENE KUNST INTERDISCIPLINAIR

Project: Door, onder en over

Dans

Onze stad, Groep 3-4

De stad bestaat uit verschillende lagen: straatniveau, onder de grond en in de lucht. Dat is een prachtig uitgangspunt voor dans. In de eerste deelopdracht vormen de route en het vervoer naar school de inspiratiebron voor dansbewegingen en een improvisatie met zelfbedachte spelregels. Dan gaat de klas ondergronds. De leerlingen vertalen de wereld van stromend water, elektriciteitskabels, modder en tunnels naar nieuwe dansbewegingen. Als derde verkennen ze de wereld van bovenaf en bedenken ze een eigen luchtvoertuig en bijpassende dansbewegingen. In de slotpresentatie komen alle geoefende bewegingen samen in één grote dansimprovisatie.

Lesmateriaal

- ▶ [Projectbeschrijving voor de leerkracht \(inclusief informatie voor de leerkracht\)](#)
- ▶ [Toolbox](#)
- ▶ [Bijlagen kun je opvragen via e-mail](#)

Project: Door, onder en over

Dans

Onze stad, Groep 3-4

Route - vervoer

De stad bestaat uit verschillende lagen: straatniveau, onder de grond en boven de grond. Dat is een prachtig uitgangspunt voor dans. In de eerste deelopdracht voor route en het vervoer naar school de inspiratiebron voor dansbewegingen en improvisatie met zelfbedachte spelregels. Dan gaat de klas ondergronds. De leerlingen vertalen de wereld van stromend water, elektriciteitskabels, modder en tunnels naar nieuwe dansbewegingen. Als derde verkennen ze de wereld van bovenaf en bedenken ze een eigen luchtvoertuig en bijpassende dansbewegingen. In de slotpresentatie komen alle geoefende bewegingen samen in een dansimprovisatie.

Stromend water -
elektriciteitskabels modder -
tunnels

Zelfbedacht luchtvoertuig

De ruimte om je heen

Route - vervoer

**Stromend water -
elektriciteitskabels modder -
tunnels**

Zelfbedacht luchtvoertuig

- verkennen dat (bekende) producten ergens worden gemaakt voordat deze in de winkel liggen (zowel voedingsmiddelen als industriële producten)
- herkennen van verschillende vormen van transport zoals elektriciteit, data, water, personen en goederen
- verkennen van soorten vervoer en vervoerswegen en de functionaliteit

Hoe richt je het creatieve proces in zodat de leerlingen niet alleen kunstzinnig bezig zijn maar ook de kerndoelen van oriëntatie op mens en wereld ontdekken/ onderzoeken/ beleven met alle zintuigen? Als voeding voor het creatieve proces?

Route - vervoer

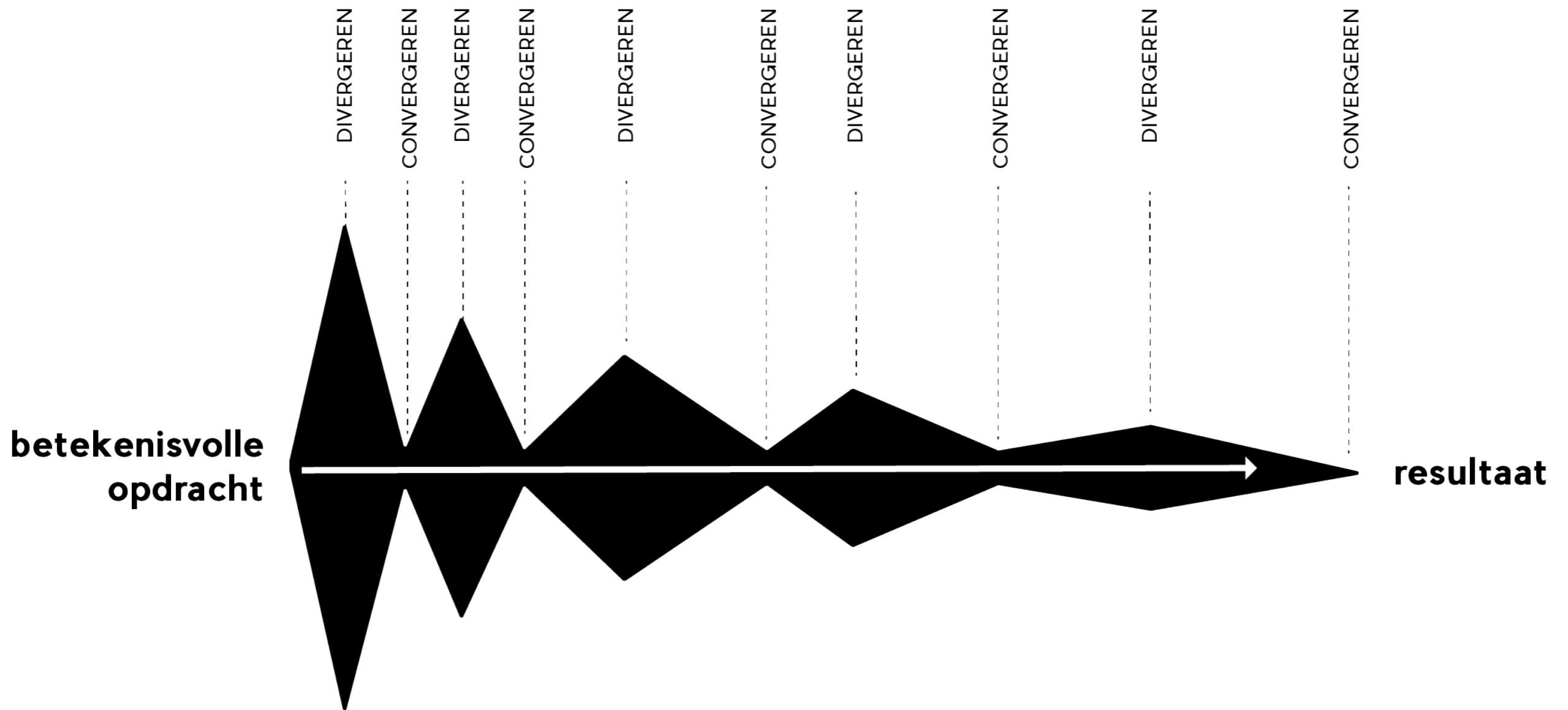
**Stromend water -
elektriciteitskabels modder -
tunnels**

Zelfbedacht luchtvoertuig

- verkennen dat (bekende) producten ergens worden gemaakt voordat deze in de winkel liggen (zowel voedingsmiddelen als industriële producten)
- herkennen van verschillende vormen van transport zoals elektriciteit, data, water, personen en goederen
- verkennen van soorten vervoer en vervoerswegen en de functionaliteit

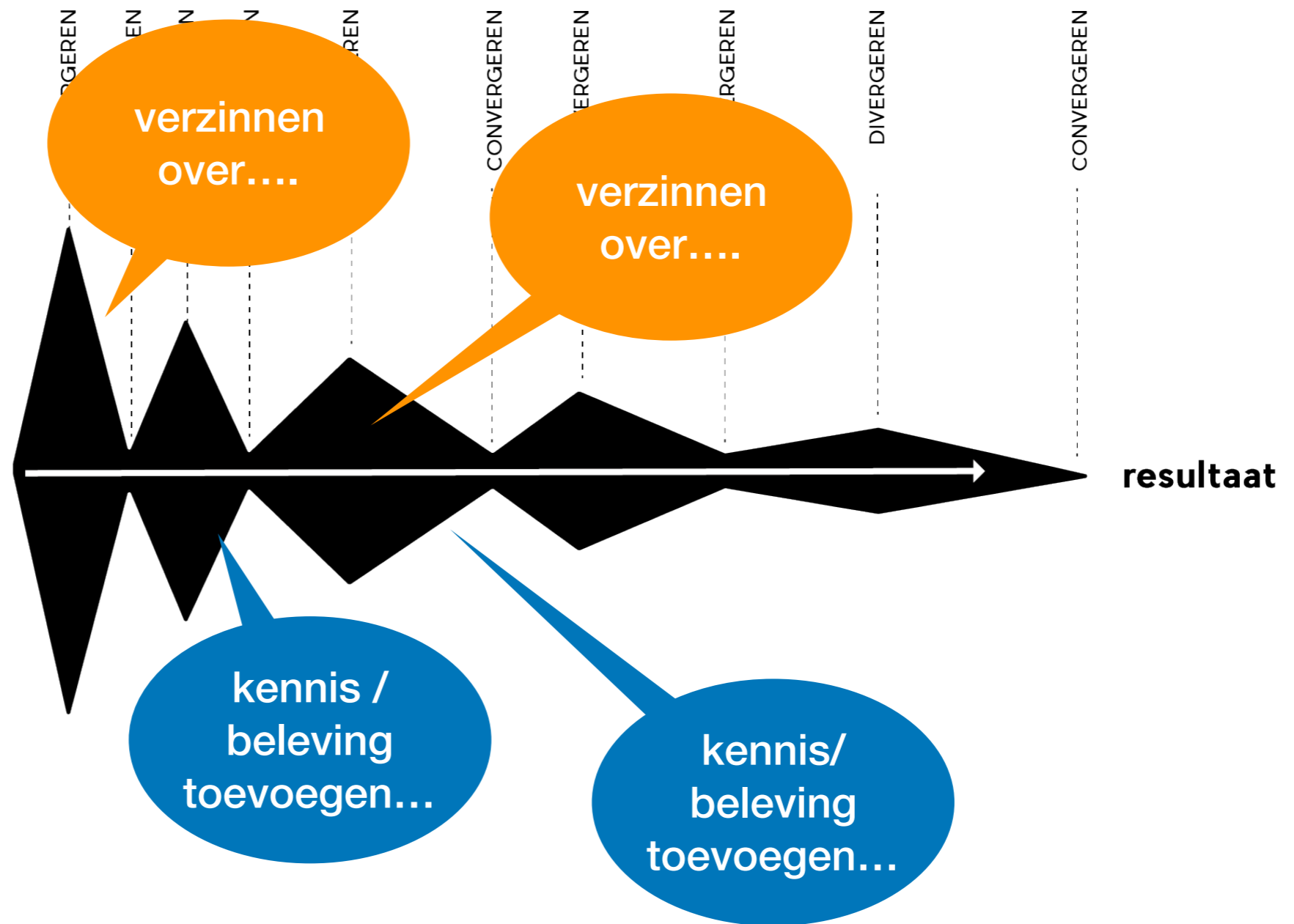
- **groen: expliciet oriëntatie op jezelf en de wereld**

- hoe ziet het elektriciteitsstelsel / waterstelsel onder de grond er precies uit? wat zou dat kunnen zijn?
- hoe zou elektriciteit door een buis kunnen gaan?
- waar zou de elektriciteit/ drinkbaar water vandaan kunnen komen?
- hoe beweegt elektriciteit/ water?
- hoe hard stroomt het? Waardoor zou dat kunnen komen? Hoe kan het omhoog stromen?
- welk geluid zou dat maken als je erin zou zitten? En als je door een bocht of omhoog gaat?
- zijn er verschillende soorten modder?
- hoe voelt modder? Hoe zou iemand dan kunnen kijken?
- hoe beweegt modder?
- hoe zou je je kunnen bewegen in verschillende soorten modder?
-
- hoe kun je allemaal vooruit komen?
- welke hulpmiddelen gebruikt een mens om vooruit te komen? Wat zouden we nog meer kunnen gebruiken?
- wat doen we om sneller te kunnen gaan? Wat zouden we nog meer kunnen doen?
- wat doen we om veel mee te nemen? En om heel veel mee te nemen? En om nog meer mee te nemen? Hoe zou dat nog meer kunnen?
- als een bloem van Nederland naar Rome gaat voor Pasen, hoeveel mensen zouden daarbij betrokken kunnen zijn van A naar B? Teken dat eens uit?
- wat zou het probleem kunnen zijn van de tanker in het Waddengebied waar de containers af vielen?
- wat is het beste vervoermiddel voor: milieu; drukte op de weg; snelheid; veelheid; banen...
- hoe gaan we door de lucht? Hoe heeft iemand dat uit kunnen vinden? Hoe kunnen dieren door de lucht?
- hoe kan het dat luchtvoertuigen in de lucht blijven? Hoe ziet die techniek er precies uit?
-
- **gasten/ uitjes:** bouwput in de buurt, waterzuiveringsbedrijf, energiebedrijf, vrachtwagen op het schoolplein, een elektriciën, loodgieter, iemand van de anwb, waterschap, transportbedrijf... etc.

Opdracht voor de docent:

Ontwerp een dans waarin je de route laat zien die je gaat: op straat, ondergronds, door de lucht. Laat op een originele manier in de bewegingen en expressie zien dat je weet wat daar te vinden en te doen is.

win-win

Ook in tijd.... Meerdere leergebieden op hetzelfde moment

VAARDIGHEDEN van betekenisgeving

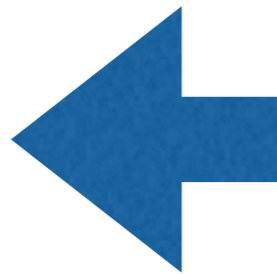
Waarnemen:

geuren, smaken, geluiden, beelden, lokaliseren, observeren, ontdekken, opmerken, herinnering/herkennen van...

Analyseren:

verbanden leggen, patronen zoeken, verklaren, testen, onderzoeken, logisch denken, concluderen ontleden, hypothesen opstellen, integreren, evalueren

Verbeelden:

doen alsof, inschatten, verzinnen, voorstellen, voorspellen, maken, fantaseren, manipuleren, construeren, ontwerpen

Conceptualiseren:

vertellen, classificeren, labelen, rechtvaardigen, debatteren, becommentariëren, oordelen, benoemen, interpreteren, formuleren, bloggen, twitteren

Waarnemen

Verbeelden:

doen alsof, inschatten, verzinnen, voorstellen, voorspellen, maken, fantaseren, manipuleren, construeren, ontwerpen

Conceptualiseren en analyseren

**Was dat hap-snap / docent-afhankelijk
of was dat een onderdeel van een
bewust gekozen schoolbrede
aanpak?**

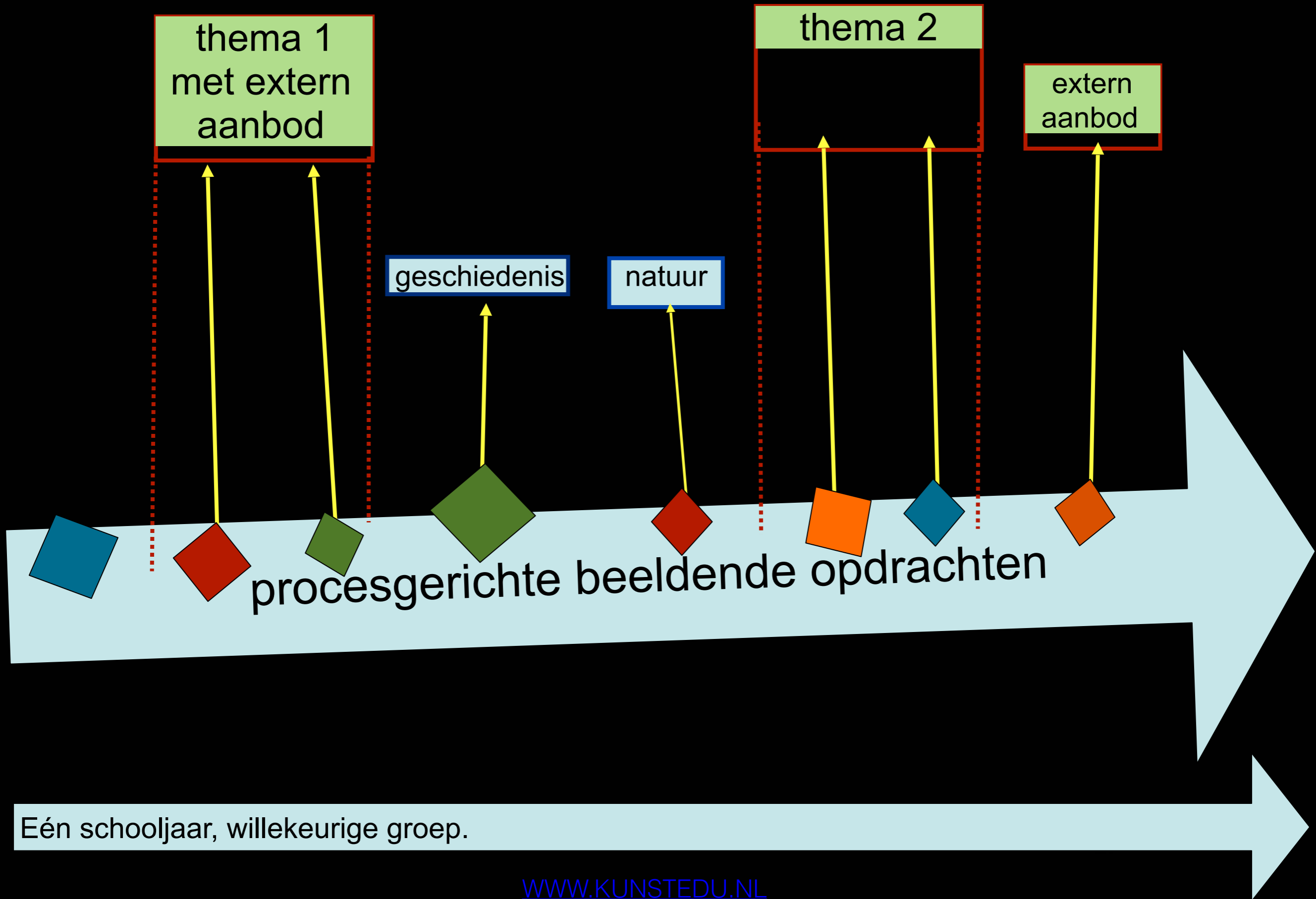
Keuzes maken als school!

(Geeft rust en focus in het team.)

**Hoe veranker ik cultuureducatie
(op een realistische wijze) in ons onderwijs?**

**om zowel cultuureducatie als ons
onderwijs te versterken?**

7 voorbeelden

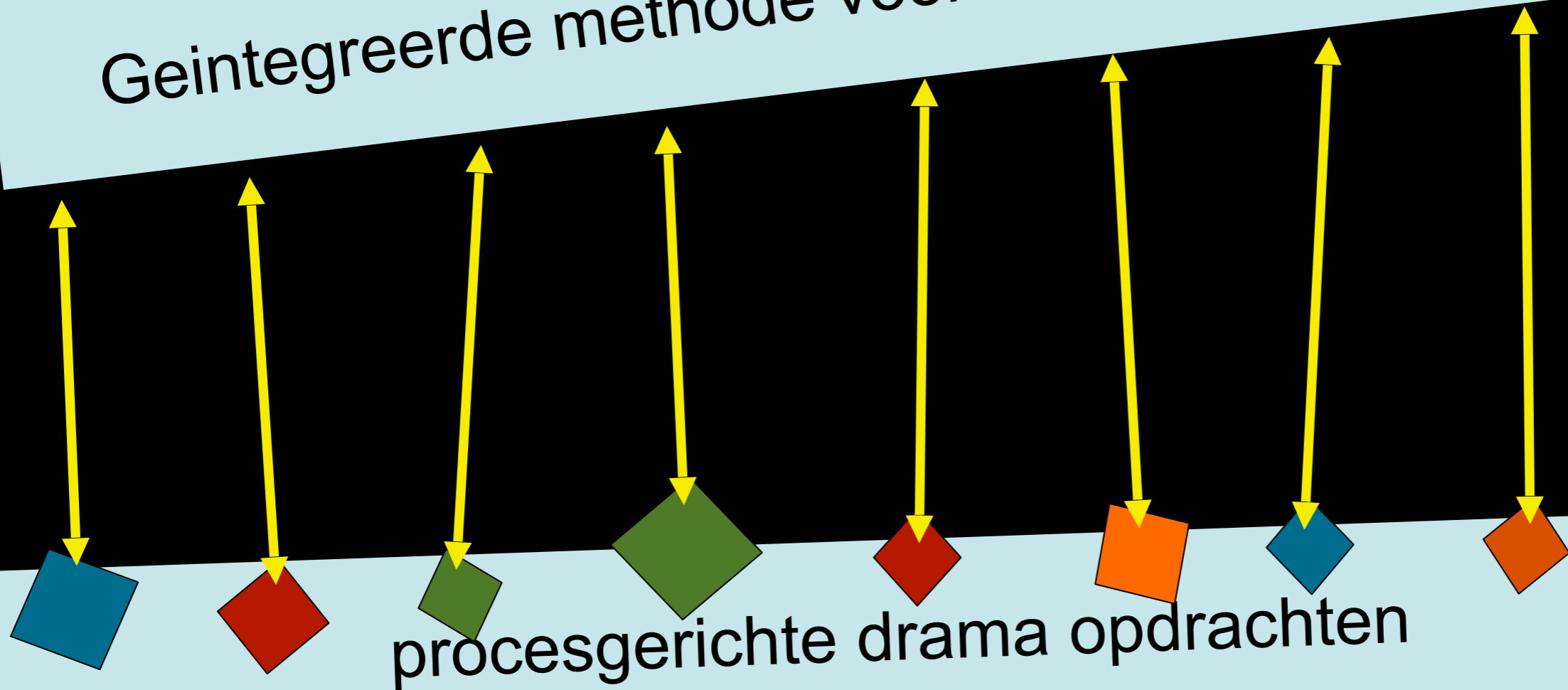
extern aanbod

extern aanbod

De middagen thematisch werken bij wereldoriëntatie.
Beeldend en muziek krijgen een plek in de thema's.

Eén schooljaar, willekeurige groep.

Geïntegreerde methode voor WO (TopOndernemers)

Eén schooljaar, willekeurige groep.

Sociaal emotionele ontwikkeling

procesgerichte drama opdrachten

Eén schooljaar, willekeurige groep.

extern aanbod

extern aanbod

kunst

kunst

kunst

kunst

kunst

Thematisch werken waarbij kunstzinnige oriëntatie ingezet wordt om de thema's te onderzoeken, verwerken en presenteren.

Eén schooljaar, willekeurige groep.

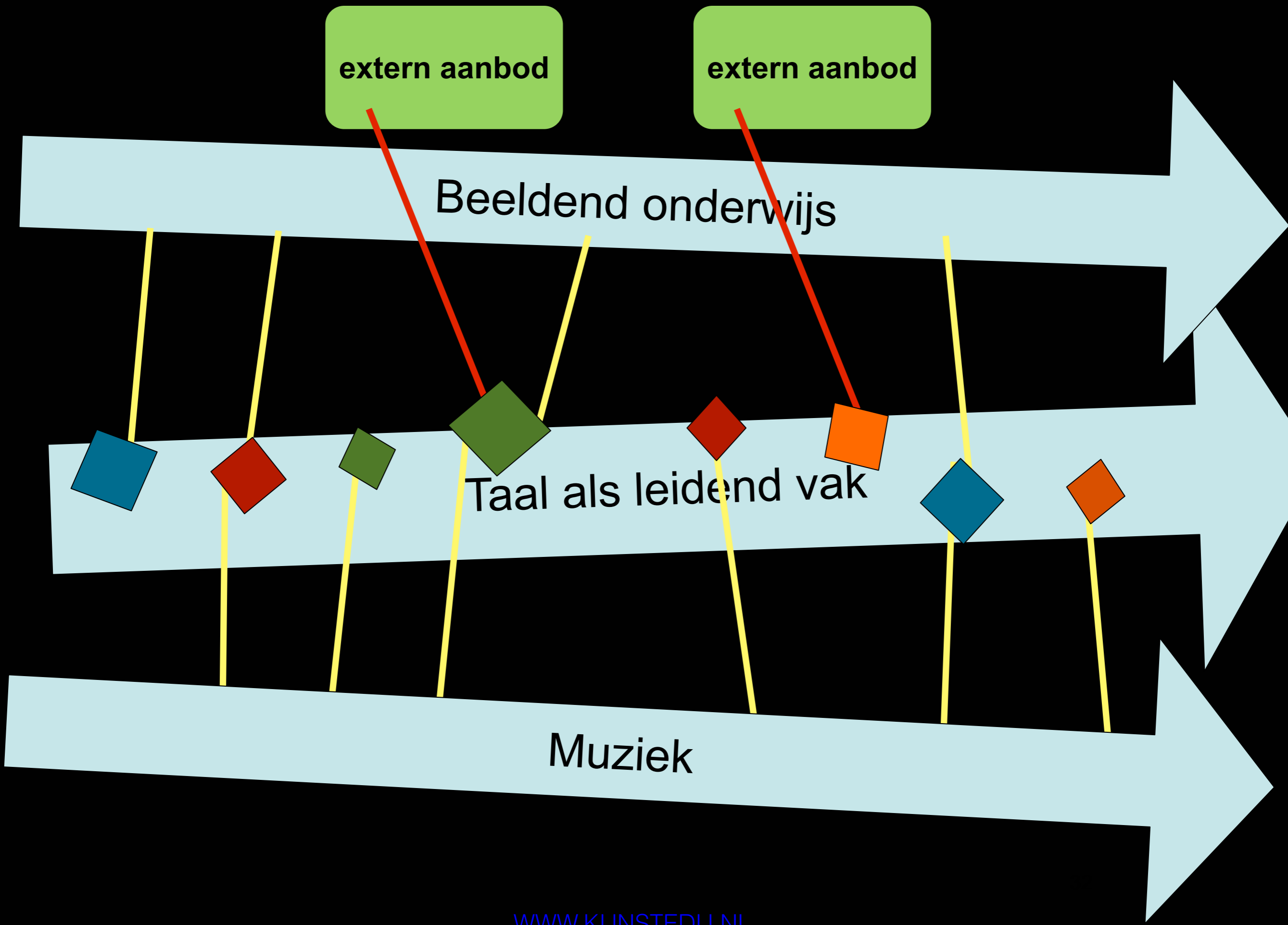
extern aanbod

extern aanbod

Beeldend onderwijs

Taal als leidend vak

Muziek

extern aanbod
kunstinstitution

Museum/
extern aanbod

Beeldend en drama

gr. 1/2

gr. 3/4

Erfgoed uit omgeving
molen & watertoren

gr. 5/6

gr. 7/8

Wereldoriëntatie

**DE TOEKOMST OP
JULLIE SCHOOL?**

**Wat neem ik mee voor
mijn school/ instelling.....**

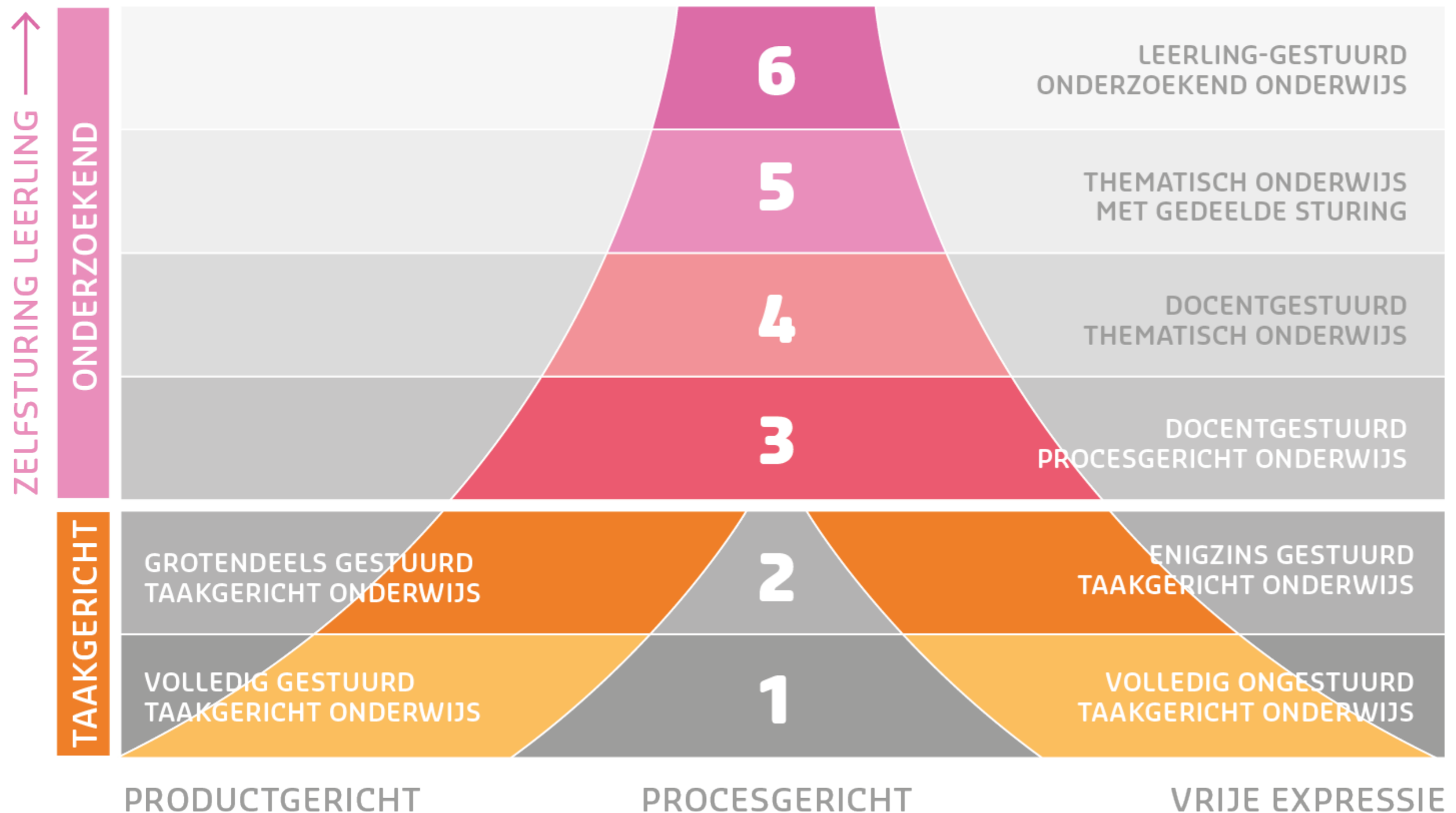
Naslagwerk

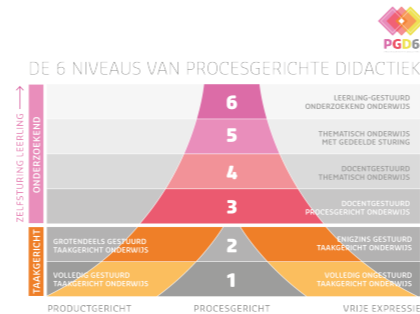
Publicatie 'Procesgerichte didactiek, de basis van cultuureducatie met kwaliteit'

<https://www.lkca.nl/informatiebank/procesgerichte-didactiek-de-basis-van-cultuureducatie-met-kwaliteit>

DE 6 NIVEAUS VAN PROCESGERICHTE DIDACTIEK

Een belangrijke en lastige stap bij het implementeren van leerlinggestuurd onderwijs is de stap van niveau 1/2 naar 3. Ofwel de stap van het geven van taken naar onderzoekende opdrachten. Het loslaten van het resultaat en het vertrouwen op het proces! De wereld wordt het uitgangspunt.

In de praktijk zie ik dat scholen/ docenten soms, uit enthousiasme en ambitie, stappen overslaan. Ze gaan te snel van niveau 2 naar niveau 5 (gedeelde sturing) of 6 (leerling sturing). Als de docent en/ of de leerling hier de competenties niet voor heeft, is er het risico dat ze tijdens het werken terugvallen naar taken: productgericht of vrije expressie. Ofwel, ze 'vallen van de berg af' en gaan op internet op zoek naar een bestaand antwoord óf ze werken het eerste idee uit dat in ze opkomt. Verdiepend onderzoek mist dan. De standaard knip en plak muurkranten zijn een voorbeeld van een resultaat. De vraag van de directie is dan: hoe komen onze leerlingen tot een verdiepend onderzoek... want we vrezen dat we ze de kerndoelen niet halen.

Dit schema helpt bij het bepalen van waar je staat als school en als docent en wat de ambitie is binnen een bepaald tijdsbestek. De docent kan zijn eigen niveau kiezen in een ontwikkeltraject. Als de school een ambitie op niveau 5 heeft kan de docent besluiten zich te ontwikkelen op niveau 3, omdat dat op dat moment bij hem past.

Dit schema geeft inzicht. Het is zeker niet bedoeld om allemaal naar niveau 6 te moeten gaan!